

**TRANSFORMACIJA TRADICIJE: REKONSTRUKCIJA I
PRENAMJENA PROSTORA BIVŠE KOTLOVNICE U MODERNI
ODJEL ZA MLADE GRADSKJE KNJIŽNICE VUKOVAR –SPAJALICA**

Transformation of Tradition: Reconstruction and Repurposing
of the Former Boiler Room into the Modern Youth Department
of the Vukovar City Library – Spajalica

Vlatka Surma Szabo

Gradska knjižnica Vukovar

vlatka.szabo@gmail.com

UDK / UDC **027.022(497.544Vukovar)**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 29.01.2025.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

503

Sažetak

Cilj. Članak razmatra kako rekonstrukcija i prenamjena prostora mogu pridonijeti društvenom i kulturnom razvoju zajednice, jačajući funkciju knjižnice kao središta socijalne interakcije, obrazovanja i kulturnih aktivnosti. Ovakva transformacija ne samo da zadovoljava aktualne potrebe mladih korisnika za prostorima koji podržavaju obrazovanje, kreativnost i društvene aktivnosti, već i čuva povijesnu baštinu kroz integraciju tradicionalnih elemenata u novi, moderan kontekst.

Pristup/metodologija/dizajn. Rad se temelji se na multidisciplinarnom pristupu koji uključuje arhitektonski, sociološki i kulturni okvir. Metodologija obuhvaća analizu postojećeg stanja prostora bivše kotlovnice, uključujući arhitektonske i funkcionalne karakteristike te potrebe zajednice, osobito mladih korisnika Gradske knjižnice Vukovar. Korištenjem arhitektonskih studija, planova i projektnih dokumenata, članak istražuje kako je projekt prenamjene razvijen u skladu s potrebama moderne knjižnice koja se želi prilagoditi dinamičnim zahtjevima mladih generacija.

Rezultati. Članak ukazuje na ključne ishode povezanih s uspješnom rekonstrukcijom i prenamjenom prostora. Projekt je omogućio stvaranje suvremenog i privlačnog Odjela za mlade Gradske knjižnice Vukovar koji zadovoljava sve njihove potrebe. Kroz proces rekonstrukcije i prenamjene bivše kotlovnice očuvana je i obnovljena industrijska baština u samom centru grada, stvarajući prostor koji povezuje povijest grada s njegovom budućnošću.

Društveni značaj. Obnovljeni prostor postao je središte socijalne interakcije i zajedničkog stvaralaštva među mladima. Organizacijom kulturnih događanja, edukativnih i kreativnih programa, knjižnica je postala mjesto poticanja socijalne kohezije i inkluzije, kao i mjesto za pružanje tehnologije, edukacije i kreativnih mogućnosti koje su korisne za osobni razvoj mladih. Prostor je opremljen suvremenom tehnologijom, uključujući računala, internet i digitalne resurse (aplikacije, programi), što omogućava mladima pristup novim informacijama i znanjima. Ovaj tehnološki napredak također omogućava organizaciju digitalnih radionica, *e-learning* programa i drugih aktivnosti koje odgovaraju potrebama mladih u digitalnom dobu.

Originalnost/vrijednost. Jedna od glavnih originalnosti ovog projekta leži u sposobnosti arhitektonske prenamjene i povezivanja napuštenog industrijskog prostora bivše kotlovnice kao temelja za razvoj modernog, funkcionalnog prostora za mlade. Uvođenje suvremenih tehnoloških rješenja i dizajna omogućava stvaranje prostora koji je funkcionalan i kulturno relevantan. Dodatna vrijednost projekta jest smanjenje digitalnog jaza i pružanje mladima iz svih društvenih slojeva jednaku priliku za obrazovanje i osobni razvoj. Korištenjem i obnovom starog industrijskog prostora, projekt pokazuje kako se povijest može sačuvati unutar modernih funkcionalnih okvira, čineći ga važnim simbolom povezanosti prošlosti i budućnosti zajednice.

Ključne riječi: Gradska knjižnica Vukovar, kulturno naslijeđe, Odjel za mlade – Spajalica, prenamjena, revitalizacija

Summary

Purpose. The article examines how the reconstruction and repurposing of spaces can contribute to the social and cultural development of a community, reinforcing the library's role as a hub for social interaction, education, and cultural activities. This transformation not only addresses the current needs of young users for spaces that support education, creativity, and social activities but also preserves historical heritage by integrating traditional elements into a new, modern context.

Approach/methodology/design. The study adopts a multidisciplinary approach that encompasses architectural, sociological, and cultural perspectives. The methodology includes an analysis of the existing condition of the former boiler house, considering its architectural and functional characteristics and the community's needs, particularly those

of young users of the Vukovar Public Library. By utilizing architectural studies, plans, and project documents, the article explores how the repurposing project was developed to align with the requirements of a modern library, designed to adapt to the dynamic demands of younger generations.

Results. The article highlights key outcomes associated with the successful reconstruction and repurposing of the space. The project has facilitated the creation of a contemporary and appealing Youth Department within the Vukovar Public Library, fully meeting their needs. Through the reconstruction and repurposing of the former boiler house, the industrial heritage in the city center has been preserved and revitalized, creating a space that bridges the city's historical past with its future.

Social significance. The renovated space has become a center for social interaction and collaborative creativity among young people. By organizing cultural events, educational, and creative programs, the library has fostered social cohesion and inclusion. It also provides access to technology, education, and creative opportunities that are crucial for the personal development of young people. The space is equipped with modern technology, including computers, internet access, and digital resources (applications, programs), enabling young users to access new information and knowledge. This technological advancement also supports the organization of digital workshops, e-learning programs, and other activities tailored to the needs of youth in the digital era.

Originality/value. One of the main original aspects of this project lies in the architectural transformation and the integration of an abandoned industrial space—the former boiler house—as a foundation for developing a modern, functional space for young people. By incorporating contemporary technological solutions and design, the project creates a space that is both functional and culturally relevant. An additional value of the project is its contribution to bridging the digital divide and providing young people from all social backgrounds with equal opportunities for education and personal development. Through the preservation and renewal of the old industrial space, the project demonstrates how history can be maintained within modern functional frameworks, making the space an important symbol of the community's connection between its past and future.

Keywords: cultural heritage, public library, repurposing, revitalization, youth department

1. Uvod

Kulturno nasljeđe sastavni je dio našeg identiteta i povijesti, prisutno u našem okruženju i kolektivnoj svijesti. Njegovom revitalizacijom pruža se prilika da ga integriramo u suvremeni kontekst, udahnemo mu novi život, povećamo njegovu vrijednost i istaknemo njegovu važnost. Ključno je razmotriti kako takve prostore obnoviti, prenamijeniti i ponovno koristiti, prilagođavajući ih novim funkcijama koje će im osigurati dugotrajan značaj u današnjem društvu (Pandža, 2019.). Ipak, unatoč naporima, veliki dio nasljeđa nastavlja propadati ili nestajati zbog nedostatka dugoročne strategije, visokih troškova, složenosti administrativnih postupaka, ograničenih kapaciteta lokalnih vlasti i investitora te čestih predrasuda o složenosti i zahtjevima obnove. Zbog tih čimbenika, kulturno nasljeđe rijetko dospijeva na listu prioriteta, osim u iznimnim slučajevima (Šćitaroci, 2019.). Govoreći o materijalnom nepokretnom nasljeđu, svjedočimo velikom broju napuštenih zgrada, dok s druge strane postoji izražena potreba za iskorištavanjem tih prostora (Pandža, 2019.). Zapuštenost je složen fenomen koji proizlazi iz različitih faktora, uključujući demografske promjene, ekonomske transformacije i promjene u civilnim i kulturnim prioritetima. Uz to, veliki dio kulturnog nasljeđa, posebno arhitektonskog, zahtijeva kontinuirano održavanje i sanaciju kako bi se spriječio prirodni proces propadanja. Razaranje infrastrukture i zgrada tijekom Domovinskog rata dodatno je pridonijelo zanemarivanju ovakvih prostora. Oživljavanjem zapuštenih prostora kroz nove sadržaje i aktivnosti, oni dobivaju novu svrhu i postaju dio suvremenog života. Održivost kulturnog nasljeđa ne uključuje samo njezinu zaštitu, već i njezino aktivno korištenje, čime se podiže razina svijesti i razumijevanja šire zajednice o njezinoj važnosti za identitet, zajedništvo i društvenu koheziju. Jedan od primjera takve revitalizacije dolazi iz Gradske knjižnice Vukovar, koja je pokrenula projekt usmjeren na očuvanje lokalnog nasljeđa. Cilj je projekta transformacija napuštenog i zapuštenog prostora u samom centru grada u suvremeni i funkcionalni prostor prilagođen potrebama zajednice, s posebnim naglaskom na mlade. Ovaj članak analizira prenamjenu bivše kotlovnice u Odjel za mlade – Spajalica, uz integraciju inovativnih elemenata potrebnih za njezinu održivu upotrebu.

2. Kulturno nasljeđe i očuvanje identiteta

Industrijske zgrade, poput kotlovnica, tvornica i skladišta, pripadaju segmentu kulturnog nasljeđa koji često nije dovoljno valoriziran. Unatoč njihovoj povijesnoj i kulturnoj važnosti, mnoge industrijske građevine, zbog nedostatka jasne vizije za njihovu buduću upotrebu, propadaju. Njihova zapuštenost često dovodi do daljnje degradacije urbanog prostora, smanjenja njegove funkcionalnosti te gubitka potencijalno vrijednih lokacija koje bi mogle imati novu, društveno korisnu namjenu. Revitalizacija kulturnog nasljeđa podrazumijeva njezino oživljavanje kroz nove funkcije i namjene, čime se osigurava njezina dugovječnost i očuvanje (Pandža, 2019.). Ovakvi procesi zahtijevaju interdisciplinarni pristup koji uključuje urbaniste, arhitekte, konzervatore, lokalne vlasti te same građane, kako bi se osigurala održiva prenamjena ovih prostora uz poštovanje njihove izvorne namjene i arhitektonske vrijednosti. Šćitaroci ističe kako baština treba aktivno pridonositi razvoju lokalne zajednice te unaprijediti kvalitetu života njezinih stanovnika. U tom kontekstu, prenamjena industrijskih objekata ne smije biti isključivo vođena ekonomskim interesima, već i širim društvenim i kulturnim potrebama zajednice. Nasljeđe se stoga mora promatrati, ne samo kao statični element prošlosti, već kao dinamičan resurs koji može potaknuti društveni i gospodarski razvoj, kao i unaprijediti urbanu kvalitetu prostora. Prenamjena kotlovnice u gradski prostor za mlade i knjižnicu predstavlja vrijedan primjer toga kako kulturno nasljeđe može biti sačuvano kroz inovativne oblike korištenja. Ovaj proces omogućio je, ne samo očuvanje arhitektonske strukture, već i stvaranje novog javnog prostora koji potiče kreativnost, obrazovanje i društvenu interakciju. Integracija modernih sadržaja u povijesne prostore, ne samo da produžuje njihov životni vijek, već pridonosi jačanju identiteta i osjećaja zajedništva unutar lokalne sredine. Korištenjem napuštenih industrijskih objekata za kulturne, obrazovne i društvene aktivnosti, stvara se model održivog razvoja koji povezuje prošlost s budućnošću, čime se baština aktivno uključuje u suvremeni život zajednice.

3. Revitalizacija kulturne baštine kao društvena investicija

Prenamjena kulturne baštine nije isključivo konzervatorski ili arhitektonski zahvat, već i značajna društvena investicija koja pridonosi očuvanju lokalnog identiteta, jačanju zajednice i unapređenju kvalitete života. Oživljavanje napuštenih prostora kroz nove funkcije omogućuje njihovu integraciju u suvremeni kontekst, čime se osigurava

njihova dugovječnost i društvena relevantnost. U tom smislu, projekt *Spajalica* Gradske knjižnice Vukovar predstavlja primjer kako transformacija zapuštenog industrijskog objekata može poslužiti kao model održivog razvoja i kulturne revitalizacije. Jedan od ključnih aspekata revitalizacije kulturnog nasljeđa je njezina ponovna aktivacija kroz društvene, edukativne i kreativne sadržaje. Projekt *Spajalica* dokazuje da prenamjena prostora može stvoriti dinamično okruženje koje odgovara potrebama zajednice. Ovaj prostor ne služi samo kao knjižnica, već i kao mjesto za edukaciju, kreativni rad i okupljanje mladih, čime pridonosi kulturnom i intelektualnom razvoju grada. Kroz različite aktivnosti – radionice, predavanja, izložbe i društvene inicijative – *Spajalica* postaje središte kulturnog života i prostor međugeneracijskog povezivanja. Projekt *Spajalica* nije jedini primjer uspješne prenamjene industrijskih i zapuštenih prostora u funkcionalne kulturne centre. Hrvatska nudi niz primjera uspješnih revitalizacijskih projekata koji potvrđuju potencijal prenamjene industrijskih prostora u kulturne i društvene centre. Među njima ističe se „Lauba – Kuća za ljude i umjetnost“ u Zagrebu, projekt „Info centar industrijske baštine – Holandska kuća“ u Sisku, obnova bivšeg industrijskog kompleksa Benčić u Rijeci koja je stvorila suvremeni kulturno-obrazovni centar, pružajući građanima nove prostore namijenjene umjetnosti, edukaciji i kreativnom izražavanju. Ovi primjeri potvrđuju kako promišljena prenamjena kulturne baštine može obogatiti urbani prostor i pridonijeti društvenom razvoju (Pandža, 2019.). Projekt *Spajalica* pokazuje kako kulturno nasljeđe može biti transformirano u vrijedan društveni resurs kroz pažljivo osmišljenu prenamjenu prostora. Ovaj primjer potvrđuje da napušteni prostori ne moraju ostati simboli prošlih vremena, već mogu postati pokretači budućnosti kada im se osigura nova, smisleno osmišljena svrha, prilagođena suvremenim društvenim potrebama.

4. Arhitektura za odjele mlade

Kasap i Aparac Jelušić ističu da u hrvatskoj stručnoj literaturi nedostaju temeljite analize o oblikovanju i izgradnji knjižničnih prostora namijenjenih mladima. Prema **IFLA-inim Smjernicama za knjižnične usluge za mladež**, ključne su **izdvojenost i prilagođenost** ovih prostora, kako bi mladi u poticajnom i ugodnom okruženju bili motivirani za učenje, kreativni rad i osobni razvoj. Stričević i Jelušić definiraju tri osnovna modela organizacije knjižničnih službi za mlade: **knjižnica na mlade** (samostalni ogranak

usmjeren isključivo na mlade korisnike); **odjel za mlade** (posebna ustrojbeno jedinica unutar narodne knjižnice s prilagođenim uslugama i programima te **programi za mlade** (specifični sadržaji i aktivnosti unutar općeg knjižničkog prostora). Ovaj rad posebno se bavi modelom **odjela za mlade**, koji djeluje kao zaseban prostor unutar knjižnice, opremljen posebnom knjižničnom građom i namijenjen provedbi aktivnosti usmjerenih mladima. U njemu rade knjižničari osposobljeni za rad s tom dobnom skupinom, čime se osigurava prilagođena podrška i poticajno okruženje. Dodatno, Kasap i Aparac Jelušić naglašavaju kako postojeći radovi o knjižničnoj arhitekturi rijetko obrađuju specifične zahtjeve za oblikovanjem prostora namijenjenih mladima, što ukazuje na potrebu za sustavnijim istraživanjima u ovom području. Jedno od ključnih načela pri organizaciji rada **odjela za mlade** jest **prilagodljivost i multifunkcionalnost prostora**, što omogućava fleksibilno korištenje u skladu s interesima i potrebama mladih korisnika. Prostor treba podržavati različite aktivnosti, poput **učenja, druženja, kreativnih radionica, projekata, programa i zabavnih sadržaja**, čime se osigurava dinamično i inspirativno okruženje. Kasap i Aparac Jelušić također ističu kako **oprema odjela igra ključnu ulogu** jer, osim knjižnične građe na različitim medijima, prostor treba sadržavati i **tehnoške uređaje i alate** prilagođene interesima mladih. To uključuje računala, multimedijske sadržaje, *gaming* kutke, digitalne alate za kreativno izražavanje te udobne i prilagodljive elemente namještaja koji potiču interaktivnost i inovativnost. Integriranjem suvremene opreme stvara se prostor koji, ne samo da odgovara potrebama mladih, već ih i potiče na učenje, suradnju i aktivno sudjelovanje u kulturnom i društvenom životu zajednice.

5. Projekt „Spajalica“ – *Youth Corner infrastructure and services development within public libraries*

Ministarstvo demografije i useljništva definira mlade kao heterogenu društvenu skupinu koju obilježavaju generacijske specifičnosti, ali i unutarnje razlike uvjetovane socijalnim podrijetlom, stupnjem zrelosti i supkulturnim obilježjima. Iako dijele zajednička iskustva i potrebe, istodobno su specifični u skladu s društvenim uvjetima. Njihova osnovna zajednička značajka jest životna dob, no granice mladosti nisu precizno određene. Donja granica obično počinje s 15 godina, dok se gornja sve češće pomiče prema 30. ili čak 35. godini. Ovo produljenje mladosti povezano je s duljim obrazovanjem i kasnijim ulaskom u svijet rada, kao i s produženjem životnog vijeka.

Pokretanje odjela za mlade u Gradskoj knjižnici Vukovar bilo je opravdano nizom razloga jer su se mladi izdvajali kao posebna korisnička skupina između djece i odraslih. Stoga je Gradska knjižnica Vukovar u suradnji s PRONI Centrom – Info centrom za mlade u 2015. godini provela istraživanje u kojem je sudjelovalo 249 mladih osoba iz Vukovara, uključujući učenike, studente, zaposlene i nezaposlene osobe. Kao istraživačka metoda korištena je anketa s 21 pitanjem. Ispitanici su samostalno ispunjavali upitnik u četiri srednje škole u Vukovaru, Veleučilištu „Lavoslav Ružička“, Info centru za mlade Vukovar te u Gradskoj knjižnici Vukovar. Analiza podataka pokazala je da mladi imaju specifične potrebe te da se njihovi informacijski, obrazovni i kulturni interesi razlikuju od interesa djece i odraslih. Stoga je bilo važno osigurati prilagođene sadržaje, literaturu i digitalne resurse koji odgovaraju njihovim interesima i razvojnim fazama. Ispitanici su ocijenili da trenutni raspored prostora u knjižnici nije dovoljno atraktivan ni prilagođen aktivnostima mladih. Čak 80 % anketiranih izjavilo je da bi češće posjećivalo knjižnicu kada bi bila suvremeno i moderno opremljena. Na pitanje treba li knjižnica, osim knjižnične građe, nuditi i različite programe i aktivnosti za mlade, 93 % ispitanika odgovorilo je potvrdno. Smatraju da bi odjel za mlade trebao pružati interaktivan prostor za druženje, kreativne radionice, timski rad i digitalne projekte usklađene s njihovim interesima. Budući da su mladi česti korisnici digitalnih tehnologija, smatraju da prostor treba omogućiti pristup računalima, internetu, multimedijским sadržajima i modernim alatima koji podržavaju njihovo obrazovanje, istraživanje i kreativni rad. Rezultati ankete potvrdili su da knjižnica prepoznaje specifičnu ulogu mladih u zajednici osnivanjem posebnog odjela namijenjenog upravo njima. Rezultati istraživanja jasno su pokazali da mladi imaju specifične informacijske, obrazovne i kulturne potrebe koje se razlikuju od potreba djece i odraslih. Upravo zato, Gradska knjižnica Vukovar prepoznala je važnost prilagodbe svojih usluga te potrebu za stvaranjem posebnog prostora namijenjenog mladima. Svjesna tih saznanja, knjižnica je pristupila izradi projekta za osnivanje zasebnog odjela za mlade. Cilj projekta bio je osigurati inovativan, interaktivan i inspirativan prostor koji će mladima pružiti priliku za izražavanje, razvoj kritičkog mišljenja te povezivanje s vršnjacima. Kroz ovaj odjel planirano je uvođenje modernih tehnologija, multimedijских sadržaja i digitalnih alata koji će podržati njihovo obrazovanje i osobni razvoj. Uz knjižničnu građu prilagođenu njihovim interesima, odjel će ponuditi i različite radionice, predavanja, timske projekte i kulturna događanja kako bi se potaknula kreativnost i

aktivno sudjelovanje mladih u zajednici. Ovaj projekt odražava nastojanje knjižnice da odgovori na suvremene potrebe mladih i postane središte njihova okupljanja, učenja i stvaranja. Osnivanjem posebnog odjela, knjižnica ne samo da proširuje svoju ulogu u društvu, već i aktivno pridonosi jačanju kulturnog i obrazovnog života mladih u Vukovaru, potičući ih na cjeloživotno učenje i kreativno izražavanje.

Odjel za mlade „Spajalica“ Gradske knjižnice Vukovar u okviru projekta „Spajalica – Youth Corner infrastructure and services development within public libraries“ („Spajalica – razvoj infrastrukture i usluga odjela za mlade unutar javnih knjižnica“) svečano je otvoren 29. ožujka 2017. godine. Sâm početak provođenja projekta započeo je 5. travnja 2016. godine. Projekt se provodio u sklopu IPA 2007-2013 sastavnice prekogranične suradnje s Bosnom i Hercegovinom, Prioritet 2: Poboljšanje kvalitete života i socijalne kohezije, 2.2. Poboljšanje dostupnosti svih usluga u lokalnoj zajednici u pograničnom području. Partneri na projektu bili su Gradska knjižnica Vukovar i Javna ustanova Narodna i univerzitetska biblioteka „Derviš Sučić“ Tuzla iz Bosne i Hercegovine. Ukupna vrijednost projekta iznosila je 200.097,14 eura. Od toga je vrijednost projekta za Gradsku knjižnicu Vukovar iznosio 108.188,34 eura, od čega se 75.335,54 eura (69,63 %) financiralo sredstvima Europske unije.

Cilj ovog projekta bio je pridonijeti socijalnoj, ekonomskoj, kulturnoj i digitalnoj inkluziji marginalizirane skupine mladih, kroz pružanje novih usluga u knjižnicama, njihovo povezivanje i osnaživanje mladih.

Specifični ciljevi bili su razvijanje kapaciteta knjižnice u prekograničnom području za pružanje usluge odjela za mlade te educirati i umrežiti mlade u prekograničnom području potičući ih na interkulturalni dijalog.

Ciljane skupine projekta bile su populacija mladih (oko 4.500 u Vukovaru i 45.000 u Tuzli), knjižničari, neizravno lokalni i regionalni korisnici te lokalna vlast.

Očekivani rezultati projekta bili su podijeljeni u šest glavnih skupina: 1. infrastruktura (prostorna rekonstrukcija i prenamjena dijela kotlovnice u prostor za mlade Gradske knjižnice Vukovar; 2. opremanje namještajem i potrebnim pomagalicama za rad i organizaciju rada s mladima; 3. razvoj programa odjela za mlade „Spajalica“; 4. razvijanje i umrežavanje odjela za mlade u knjižnicama u Vukovaru i Tuzli s educiranim djelatnicima u području razvojnog rada s mladima; 5. educiranje grupe mladih i 6.

uspostavljanje kontakta, suradnje i interkulturalnog dijaloga mladih u prekograničnom području.

Problem kojemu je projekt bio usmjeren jesu mladi ljudi, koji su suočeni sa specifičnim problemima, strukturnom nezaposlenošću, nedovoljnim kulturnim i drugim aktivnostima u lokalnoj zajednici. Mladi su vrlo osjetljiva skupina te su dijelom isključeni zbog nedovoljno razvijenih osobnih vještina i mogućnošću da budu samoinicijativni. Stoga je bilo nužno populaciju mladih potaknuti na učenje o tome kako artikulirati svoje ideje i potrebe te na razumijevanje funkcioniranja sustava kako bi znali iskoristiti mogućnost za rješavanje svojih problema.

Odjel za mlade „Spajalica“ prvi je takav odjel u knjižnicama u Vukovarsko-srijemskoj županiji. Za potrebe razvoja odjela i njegova obogaćivanja opremom i raznolikim sadržajima za provedbu programskih aktivnosti, osigurana su sredstva iz različitih izvora: EU fondova, Grada Vukovara, vlastita sredstva, sredstva Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske, Veleposlanstva Sjedinjenih Američkih Država te privatnim donacijama.

6. Revitalizacija kotlovnice: proces i arhitektonske prilagodbe

6.1. Analiza postojeće strukture

Prvi korak u revitalizaciji kotlovnice uključivao je analizu zatečenog stanja objekta i njegove strukture. Kotlovnica, karakteristična za industrijsku arhitekturu pedesetih godina prošlog stoljeća, imala je specifične građevinske elemente poput visokih stropova, ukopanih prostora i čvrste konstrukcije. Projekt je podrazumijevao cjelokupnu rekonstrukciju prostora: raščišćavanje prostora, građevinske, strojarske, obrtničke, električarske radove te opremanje. Također je bilo potrebno fizički povezati prostor postojeće gradske knjižnice s novoprojektiranim prostorom. Predmetni prostor nalazi se u prizemlju postojeće stambeno-poslovne zgrade koja je pravilnog tlocrtnog oblika. Prostor rekonstrukcije smješten je u njezin krajnji sjeverozapadni dio, a maksimalne dimenzije iznose 14,23 x 9,28 metara. Bruto površina koja se obrađivala je 139,77 m², a korisna neto površina prostora iznosi 118,29 m².

Prostor se sastojao od tri fizički odijeljena prostora: prostora za smještaj klimakomore, ostave i bivše kotlovnice (98,86 m²).

6.2. Arhitektonska rješenja za novi prostor

Prema Aparac-Jelušić i Faletar Tanacković, nesigurnost u pogledu budućeg tehnološkog razvoja nameće potrebu za većom prilagodljivošću prostora. Predlažu se otvorena, pejzažno oblikovana područja s mobilnim pregradama i lako premjestivim namještajem. Istodobno, ističe se važnost jasno definiranih prostora za specifične aktivnosti, poput grupnog rada, manjih auditorija za različite događaje, laboratorija za digitalno stvaranje te prostora za slušanje i kreiranje glazbe. Ovi prostori zahtijevaju odgovarajuća tehnička i tehnološka rješenja, poput zaštite i nadzora, optimalne rasvjete, kvalitetne akustike, audiovizualne opreme i napredne mrežne povezanosti. Prilikom osmišljavanja prostora, posebna pažnja posvećuje se dječjim odjelima i odjelima za mlade, koji se oblikuju kao prilagodljivi i privlačni prostori koji trebaju zauzimati središnje mjesto u narodnim knjižnicama ili školama, čime se potiče suradnja i rad djece, mladih, nastavnika i knjižničara. Knjižnice se transformiraju u inovacijske laboratorije, pružajući priliku za slobodno istraživanje, razmjenu iskustava i zajedničko rješavanje izazova budućeg obrazovanja.

U skladu s time, novoprojektirano stanje Gradske knjižnice Vukovar uključilo je rekonstrukciju prostora kotlovnice i njezino pripojenje središnjem prostoru knjižnice, čime su se dodatno obogatile funkcionalnost i dostupnost prostora. Novi je prostor zamišljen kao višenamjenski dio knjižnice. Bilo je potrebno osigurati prostor arhiva, mjesto za internetski kutak, prostor namijenjen radionicama i projekcijama. Osnovni koncept pri oblikovanju bila je fleksibilnost. Ostavljen je otvoren, jedinstven i multifunkcionalan prostor. U prostoru postoji suptilna pregrada (između dva stupa) u vidu staklene stijene i ugrađenom rasvjetom između internetskog kutka i ostalog prostora. Jedini stalni, ali izmjenjivi arhitektonski element u prostoru jest modularna polica. Ona je smještena u potez knjižnice koji se prvi sagledava s ulaza, i time postaje najdominantniji element. Polica prije svega ispunjava ulogu police s knjižničnom građom. Polica formira prostor i postaje sastavni dio zidova, pa i stropa, koji se koristi istim modulom za postavljanje rasvjetnih tijela. Kao nastavak na „igru polja“, po prostoru nailazimo na pokretne stolove istog modula i materijala. Sve su površine bijele s obradom visokog sjaja. Radi uklapanja s dječjim odjelom knjižnice, koji je raznobojan i razigran, novi je dio dobio rasvjetu u boji. Uz dodatni prostor za police za knjige, stvoren je prostor za timski rad i druženje, prostor za kreativne radionice s multimedijalnom opremom za umjetničke i edukativne aktivnosti te čitaonicu i tihu zonu, koji omogućuju učenje.

Rješenje arhitektonske prenamjene zasnovano je na stvaranju fleksibilnog prostora, koji omogućava višestruke aktivnosti i prilagodbu različitim vrstama događanja. Projekt se oslanjao na upotrebu suvremenih, ekološki prihvatljivih materijala. Pješački pristup ostvario se izravnom vezom izvana, s jugozapadnog pročelja zgrade, zasebnim ulazom. Isto tako, pristup se ostvario i unutarnjom komunikacijom s postojećom knjižnicom.

7. Organiziranje rada i razvoj novih usluga Odjela za mlade „Spajalica“

7.1. Definicija odjela i ciljanih korisnika usluga za mlade „Spajalica“

Definicija odjela i ciljanih korisnika usluga za mlade „Spajalica“ obuhvaća njegovu svrhu, organizaciju i ciljeve usmjerene prema specifičnoj demografskoj skupini mladih. Odjel za mlade „Spajalica“ ustrojen je u skladu sa **Standardom za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj** s naglaskom na prilagođenost potrebama mladih korisnika. Unutar ovog odjela nalazi se raznovrsna knjižnična građa posebno odabrana za interese i potrebe mladih, računalna oprema dostupna korisnicima, informacijska služba za pružanje podrške, kao i multimedijalni modularni prostor koji omogućava raznovrsne oblike rada s mladima; od radionica i predavanja, do kulturnih i edukativnih događanja. Uz to, prostor uključuje udobna sjedeća mjesta namijenjena individualnom učenju, istraživanju ili kreativnom radu. Sukladno nacionalnoj politici prema mladima, definiranoj Nacionalnim programom za mlade u Republici Hrvatskoj, mlade osobe obuhvaćaju dobnu skupinu od petnaest do trideset godina. Ova definicija usklađena je s europskim standardima klasifikacije mladih, naglašavajući važnost podrške osobama koje se nalaze u specifičnoj fazi života – prijelazu iz djetinjstva u odraslu dob.

Ciljana skupina korisnika usluga ovog odjela definirana je kao skupina mladih ljudi koji se, tijekom razdoblja osobnog i profesionalnog razvoja, formiraju kao aktivni članovi društva s vlastitim vrijednostima, interesima i kulturom. Upravo kroz ponudu prilagođenih sadržaja i prostora, „Spajalica“ pruža poticajnu i podržavajuću okolinu koja pridonosi njihovu obrazovanju, kreativnom izražavanju i društvenoj inkluziji.

7.2. Temeljne usluge odjela za mlade „Spajalica“

Gradska knjižnica Vukovar u sklopu je provedbe projekta „Spajalica – Youth Corner infrastructure and services development within public libraries“ osmislila programski

dokument kao temeljni planski dokument strateškog i programskog usmjerenja kojim se utvrđuju ciljevi i prioriteti programskog rada s mladima na području djelovanja Gradske knjižnice Vukovar, kao i međusobni odnos i aktivnosti Gradske knjižnice Vukovar te drugih dionika uključenih u provedbu Programskog dokumenta. Programskim su se dokumentom utvrdile prioritetne aktivnosti usmjerene prema jačanju i izgradnji razvojnog potencijala mladih, smanjenju njihovih razlika u znanju, kritičkom promišljanju i djelovanju u zajednici.

Također su se definirale kompetencije djelatnika Gradske knjižnice Vukovar u odjelu za mlade „Spajalica“, odnosno vještine i vrijednosti koje bi knjižničarski djelatnici koji rade s mladima trebali posjedovati te ih kontinuirano razvijati.

Kompetencije djelatnikâ:

- težiti razumijevanju razvojnih i jedinstvenih potreba mladih;
- biti upoznat s principima razvojnog rada s mladima;
- u radu s mladima razvijati, unaprjeđivati i koristiti učinkovite komunikacijske, prezentacijske i motivacijske vještine;
- razvijati i koristiti osobne i profesionalne sposobnosti zagovaranja prava mladih unutar knjižnice te u lokalnoj zajednici;
- u potpunosti poznavati knjižničnu građu odjela za mlade „Spajalica“;
- poznavati osnovne oblike razvoja aktivnosti, inicirajući inovativne pristupe i oblike rada s mladima i
- težiti uspostavljanju suradnje s drugim dionicima koji se bave potrebama mladih.

U sklopu projekta održane su 74 radionice, u kojima je sudjelovalo 926 mladih. Radionice su bile organizirane oko dviju glavnih tema: **interkulturalne kompetencije i socijalna kohezija te životne vještine i ekonomsko osnaživanje mladih**. Kao jedan od ključnih rezultata projekta donesen je **Programski dokument Gradske knjižnice Vukovar – Odjela za mlade Spajalica**. Također, uspostavljena je mreža dionika koju čine predstavnici **lokalne uprave, srednjih škola, veleučilišta i nevladinih organizacija iz Vukovara**, čime je osigurana dugoročna suradnja i podrška mladima.

8. Utjecaj na zajednicu

Aparac Jelušić i Faletar Tanacković ističu da su postupne promjene u društvenim funkcijama i zadaćama knjižnica, prilagođene potrebama osnivača i zajednice koju opslužuju, dovele do transformacije njihove misije i vizije razvoja, osobito u nepredvidivom kontekstu virtualnog svijeta. Istovremeno, ove promjene rezultirale su redefiniranjem arhitektonske paradigme prostora u kojima se ostvaruju ciljevi i misija knjižnica. U posljednjih tridesetak godina knjižnice su se sve više otvarale korisnicima, nudeći raznovrsne usluge s naglaskom na socijalnu inkluziju. Postale su „treće mjesto“ ili „dnevni boravak grada“, privlačne svojom otvorenosti, nesputanošću i inspirativnom atmosferom. Time se naglašava njihova ključna uloga u zajednici – jačanje osjećaja pripadnosti te pozitivan utjecaj na kvalitetu života pojedinaca i društva u cjelini kroz usluge koje potiču napredak i razvoj. Sociolozi i kulturolozi koji proučavaju urbane prostore ističu značaj javnih zgrada, uključujući knjižnice, kao ključnih mjesta koja aktivno pridonose izgradnji društvenih mreža unutar zajednice. Knjižnice ne samo da pridonose jačanju osjećaja pripadnosti zajednici, već i naglašavaju njezine jedinstvene specifičnosti, čime podržavaju kulturni i društveni identitet lokalnog okruženja. Jedan od ključnih trendova u knjižničarstvu i projektiranju suvremenih knjižničnih zgrada u posljednja dva desetljeća jest njihova uloga u izgradnji mostova koji pomažu prevladati digitalne podjele. Na taj način knjižnice omogućavaju lakši pristup informacijama i tehnologiji, čime osnažuju integraciju ranjivih društvenih skupina. Ova inkluzivna uloga knjižnica pridonosi smanjenju društvenih nejednakosti, potiče socijalnu koheziju i pruža prilike za osobni i kolektivni razvoj. Uz svoju tradicionalnu funkciju čuvanja i distribucije znanja, knjižnice se transformiraju u dinamične centre zajednice, gdje se kultura, edukacija i tehnologija isprepleću kako bi služile širokom spektru korisnika i unaprijedile kvalitetu života, ne samo u urbanim, nego i u ruralnim sredinama.

Žentil Barić, Mihić i Uskok Breulj ističu kako prostori knjižnica trebaju biti privlačni za provođenje slobodnog vremena te prilagođeni suvremenim interesima i navikama mladih. Knjižnice imaju ključnu ulogu u promicanju socijalne inkluzije i jačanju zajedništva, stvarajući sigurno i poticajno okruženje za osobni razvoj, kreativno izražavanje i suradnju. Kao kulturna i informacijska središta, one mladima omogućavaju pristup raznolikim izvorima znanja, potičući kritičko razmišljanje i istraživačke vještine. Kroz bogatstvo literature, kreativne radionice i obrazovne programe, knjižnice ih

inspiriraju na razvoj talenata i profesionalni rast, čime postaju neizostavna društvena središta prilagođena potrebama suvremenih generacija. U vremenu digitalizacije, knjižnice nude ravnotežu između tradicionalnih i suvremenih informatičkih resursa, čineći *online* baze podataka, e-knjige i druge digitalne resurse lako dostupnima. Knjižnice danas predstavljaju mnogo više od mjesta za posudbu knjiga – one su ključne ustanove koje oblikuju budućnost društva, osnažujući mlade kroz obrazovne i kreativne programe. Omogućavaju im pristup relevantnim informacijama, potičući razvoj kritičkog razmišljanja, kreativnosti i socijalne kohezije.

Prenamjena bivše kotlovnice značajno je utjecala na lokalnu zajednicu, osobito na mlade, koji su dobili prostor posvećen njihovom obrazovanju, kreativnom izražavanju i međusobnom povezivanju. Kroz inovativne programe i suvoremeni pristup, knjižnica je postala društveno središte koje aktivno uključuje mlade u kulturni i obrazovni život. Ovaj transformirani prostor omogućava razmjenu ideja, suradnju i organizaciju različitih aktivnosti, čime se dodatno jača osjećaj pripadnosti i zajedništva.

Fleksibilnost prostora omogućava sudjelovanje u umjetničkim radionicama, projektnim inicijativama i digitalnim inovacijama, potičući osobni razvoj, samopouzdanje i istraživački duh. Moderno opremljena knjižnica nudi pristup obrazovnim resursima i digitalnim alatima, osiguravajući ravnotežu između tradicionalnog učenja i suvremenih tehnologija. Na taj način smanjuju se socijalne nejednakosti jer knjižnica postaje dostupno i inkluzivno mjesto za sve mlade, neovisno o njihovom ekonomskom ili kulturnom statusu.

Očuvanjem povijesnih elemenata bivše kotlovnice unutar novog arhitektonskog dizajna stvara se most između prošlosti i sadašnjosti, promovirajući lokalnu povijest i kulturno stvaralaštvo. Ova transformacija pokazuje kako knjižnice mogu biti katalizatori pozitivnih društvenih promjena, pridonoseći socijalnoj inkluziji, obrazovanju i kulturnom razvoju, dok istovremeno mladima pružaju podršku u suočavanju s izazovima suvremenog društva.

9. Zaključak

Knjižnice u 21. stoljeću postaju središta društvene interakcije i tehnoloških inovacija. Osim što su fizički prostori koji služe svim članovima zajednice, one aktivno pridonose razvoju mreža i društvenog kapitala, čime jačaju povezanost i suradnju među

ljudima. U eri digitalizacije, knjižnice igraju ključnu ulogu u smanjenju digitalnog jaza, omogućujući onima koji nemaju pristup tehnologiji ili nisu dovoljno digitalno pismeni, da steknu potrebne vještine i pristupe modernim tehnologijama. Pored toga, knjižnice danas postaju prava tehnološka središta, opremljena naprednim računalima, internetom i digitalnim resursima, čime omogućavaju svim korisnicima, bezobzira na njihove socijalne ili ekonomske uvjete, da koriste najnovije informatičke tehnologije. Za one koji nisu u mogućnosti pratiti brzi razvoj digitalnog svijeta, knjižnice nude obuke i edukacije, pomažući im u savladavanju novih vještina koje su postale neophodne za osobni i profesionalni razvoj. Uloga knjižnica također se proširuje na pružanje sigurnog prostora za zajedničke aktivnosti, kulturološke događaje i obrazovne programe, čineći ih ključnim elementima društvene infrastrukture. Kao multifunkcionalni prostori, knjižnice ne samo da pružaju pristup knjigama i informacijama, već postaju mjesta gdje se potiče osobni razvoj, kreativnost i socijalna interakcija među svim članovima zajednice.

Projekt prenamjene bivše kotlovnice u prostor za mlade i novi odjel Gradske knjižnice Vukovar pokazuje da prenamjena zapuštenih industrijskih objekata može imati višestruke koristi za zajednicu. Osim očuvanja kulturnog nasljeđa, revitalizacija ovakvih prostora stvara nove mogućnosti za društveni i ekonomski razvoj. Ovaj primjer prenamjene pokazuje kako integracija suvremenih arhitektonskih i ekoloških elemenata u obnovu kulturno vrijednih građevina, može osigurati njihovu dugoročnu održivost i funkcionalnost. Knjižnica koja se tradicionalno doživljava kao prostor za tihi koncentraciju i čitanje, sada je proširila svoju funkciju, a novi odjel postao je simbolom otvorenosti, inovacije i pristupačnosti. Originalnost i vrijednost ovog projekta leže u njegovoj sposobnosti da transformira tradicionalne prostore u inovativna društvena i kulturna središta koja zadovoljavaju suvremene potrebe mladih, a istovremeno odražavaju povijest i identitet lokalne zajednice. Ovaj projekt tako ima dugoročni društveni, kulturni i arhitektonski značaj, ne samo za Vukovar, već i kao primjer uspješne transformacije prostora u druge zajednice.

Literatura

Aparac-Jelušić, Tatjana i Marta Kasap. 2017. „Izazovi knjižnične arhitekture za mlade.” *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 60, no. 2-3: 153-174. Pristupljeno: 10. 3. 2025.
<https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/issue/view/27>

Aparac-Jelušić, Tatjana i Sanjica Faletar Tanacković. 2020. *Knjižnična arhitektura: prostor, kultura, identitet*. Zagreb: Ljevak.

Feilden, Bernard Melchior. 1981. *Uvod u konzerviranje kulturnog nasljeđa*. Zagreb: Društvo konzervatora Hrvatske.

IFLA-ine smjernice za narodne knjižnice. 2011. Uredile Christie Koontz i Barbara Gubbin. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Obad Šćitaroci, Mladen. 2017. „Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog nasljeđa u kontekstu istraživačkog projekta urbanizam nasljeđa.” U *Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog nasljeđa*, uredio Mladen Obad Šćitaroci, 12-14. Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Pristupljeno: 11. 1. 2025.

https://www.academia.edu/116028602/Models_of_Valorisation_of_Cultural_Heritage_in_Sustainable_Tourism

Pandža, Kristina. 2019. „Revitalizacija kulturne i industrijske baštine u Rijeci.” *Građevinar: Glasnik Hrvatskog saveza građevinskih inženjera* 71, no. 1: 68-74. Pristupljeno: 15. 1. 2025. <http://www.casopis-gradjevinar.hr/assets/Uploads/JCE-71-2019-01-8-Bastina.pdf>

Smjernice za knjižnične usluge za mladež: prerađeno izdanje Smjernica koje je 1996. objavio Stalni odbor Sekcije knjižnica za djecu i mladež. 2009. Priređivači Pat Muller i Ivan Chew. Zagreb: Hrvatsko knjižnično društvo.

Spajalica - Youth Corner infrastructure and services development within public libraries: brošura pilot programa. 2016. Rezultate projekta obradile i tekst sastavile Vlatka Surma Szabo i Anita Baier Jakovac. Vukovar: Gradska knjižnica Vukovar.

Spajalica - Youth Corner infrastructure and services development within public libraries: rezultati projekta. 2017. Rezultate projekta obradile i tekst sastavile Vlatka Surma Szabo i Anita Baier Jakovac. Vukovar: Gradska knjižnica Vukovar.

Središnji državni ured za demografiju i mlade. n. d. „Nacionalni program za mlade za razdoblje od 2014. do 2017. godine.” Pristupljeno: 11. 1. 2025. <https://mdu.gov.hr/UserDocsImages/Direktorij%202/Slike%20od%2011.23/Dokumenti%20od%2011.23/Nacionalni%20program%20za%20mlade%202023-2025%20A4%20HR%20web..pdf>

Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj. 2021. Narodne novine 103, 1834. Pristupljeno: 10. 1. 2025. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html

Stričević, Ivanka i Srećko Jelušić. „Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti.” *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 53, no. 1: 1-34. Pristupljeno: 10. 3. 2025. <https://izdanja.hkdrustvo.hr/casopisi/vbh/article/view/443>

Žentil Barić, Žozefina, Tina Mihić i Iva Uskok Breulj. 2022. „Odjel za mlade - istraživanje hrvatskih prilika.” *Knjižničarstvo* 26, no. 1-2: 259-275. Pristupljeno: 11. 1. 2025. <https://nova.knjiznicarstvo.com.hr/2022/10/19/423-zentil-baric-mihic-uskok-breulj/>